

הפגנה בקהמשיח

את האמנות הם לא יצליחו להרוג. האמנות היא נצחית!

כמו עריצים. אני חושב שאני בעל ואבא טוב מאוד. יש לי עקרונות. תמיד היה לי חשוב להרוויח את לחמי, ולא בחלתי בשום עבודה. הייתי אפילו עיתונאי.

● **וזה היה נורא כלייך?**
לא ראיתי בזה פתיחות כבוד כסופר. אף פעם לא חתמתי בשם בדוי, כמו כמה פרובינציאליים שאני מכיר, שחתמים פעם כעיתונאי ופעם כיוצר.

● **בנך, אדר, נולד בפאריס?**
כן, צביה עבדה אותה שעה בשגרירות כתושבת מקומית. היא היתה מזכירתו של יוחנן מרון. ציר ישראל בפאריס.

● **מניין השם אדר?**
חשבנו שכאשר נכנס אדר מרבים בשימחה.

● **האם עשית כסף בפאריס?**
לא עלה בדעתי לחשוב על כסף. הייתי בטריפ של אבנגארד. הופעתי פעמים רבות בטלוויזיה, רואיינתי בעיתונים, הייתי מה שנקרא „אין“.

● **מדוע, אם כך, חזרת ארצה?**
התקופה הראשונה בפאריס נתנה לי המון. הוכחתי שאני מסוגל לעשות דברים. בעיקר לעשות דברים בלי פרוטה בכיס, אם כי היום אני עייף מזה. אבל שם, בי פאריס, למדתי איך עושים את זה. שם אין פיגוק. החיים קשים מאוד. הטרדיה של השחקנים הצברים היא שהם נכאי רוח. כל הזמן רוצים להיות „אין“. הם לא מבינים שהגיל המתאים להיות „אין“ הוא גיל 40. הם רוצים להיות שחקנים קבועים. הם לא מבינים שכשאתה צעיר אסור לך להיות קבוע.

בפאריס למדתי וחשבתי לא להיות צנוע. חשוב לבנות יחסי-יציבה, לא להתחשב בביקורת, ואם יש לך מה להגיד או תגיד אותו. שם, בפאריס למדתי את זה. הייתי עם ערביב שלא אמנים וייטנאמים, צרפי תים, ספרדים, דרום-אמריקאים — אנשים יוצאי-דופן שלא נקלטו בארצותיהם. אחד מצא את השני והיתה אחוזה אדירה. פתי אום הרגשתי כמו אח שלהם, בלי הבדל של צבע או גזע. היתה בינינו עזרה הדדית אדירה, מה של אף קיים בארץ. פעלנו יחד, עשינו דברים, לא היה זמן לקנא. אבל אז נעצרתי כסופר. פתאום לא היה לי מה להגיד. אני חושב שעברתי משבר-זהות. שאלתי את עצמי: לאן אני פונה? אם אני רוצה לביים, כל הדלתות פתוחות. אבל אז אני משלם מחיר כבד — לא אוכל לכתוב.

בחרתי לכתוב. כשהיינו בפאריס יצרתי קשר עם מיקו אלמו. סוכם שנחזור ארצה, ונקים תיאטרון. ואכן ב-1969 היקמנו ביחד עם דויד מוכתר את תיאטרון ה' מרתף. העלינו מחזה פורנוגרפי מחרד בשם הוקן. אלמו נשבר וחזר לאנגליה. מוכתר נשבר וחזר לאנגליה, ואני נשארתי תי והעליתי את זה מסתובב.

ההצלחה עצומה. המחזה מועלה עד היום, כבר 12 שנים, כשהשחקנים מתחליפים. את שירות המילואים שלנו אנחנו עושים עם זה מסתובב. אין מקום בארץ שלא הייתי בו עם המחזה הזה. הצגנו במינוס עשר מעלות בג'אבל קטרינה, לפי ג'י 14 איש.

אז הנהגתי כלל חשוב: לא הזמנתי ביי-קורת. הכרחתי את כולם לשלם כרטיס, וכולם שילמו כרטיס כמו בובלה. אם הם מקללים אותי, לפחות שישלמו לי כסף. ואז פנו אלי גבריאל ציפרוני ושמעון פינקל מהבימה, והציעו לי לביים ב' הבימה. בחרתי במעבר לגבולין של ברנר, (המשד בעמוד 76)

בקיזור, הוא קרא את המחזות שלי, וי אמר: „אכן, אתה אדם מוכשר. לא היה לו זמן לביים את המחזות, אך הוא היפנה אותי לתיאטרון מופטר, שהיה אחד התיאטרונים הכי „אין“ בתחום האבנגארד. הצגתי בתיאטרון, ובמיקרה נכנס מבקר התיאטרון של „לאספרס“, וכתב ביקורת יוצאת מהכלל. הפכתי מפורסם.“

אז היתה אופנת הקפה-תיאטרון. הציעו לי להיות בין מקימי התיאטרון. הצגנו בבתי-קפה, ובאותה ההצגות שלי שיחקו

היום התבגרתי. ההסתכלות שלי על מה שמחרחש במדינה היא יחד פילוסופית. אני אומר דברים הכי קשים, אבל אני מסתכל עליהם ממרחק

אשתו של השחקן הגודע קלוד ריש. הוא עצמו אסף כסף עם כובע. אחר-כך הצגתי בפריז-בואה — תיאטרון מאוד חשוב, ואחר-כך פרצה מלחמת ששת-הימים.

● **כמשך כל אותו זמן היתה אשתך, צביה, לצידך. האם היכרת אותה בתיאטרון?**

השתגעתי? לא הייתי מסוגל לחיות עם שחקנית.

● **וצביה, שהיא מזכירה, יבוי זה להיות איתך?**

מה, אני נורא כלייך? יש כאלה שבי חוץ הם שיא השלווה, ובבית מתנהגים

חוזק הם שיא השלווה, ובבית מתנהגים

חוזק הם שיא השלווה, ובבית מתנהגים

חוזק הם שיא השלווה, ובבית מתנהגים

חוזק הם שיא השלווה, ובבית מתנהגים

חוזק הם שיא השלווה, ובבית מתנהגים

חוזק הם שיא השלווה, ובבית מתנהגים

חוזק הם שיא השלווה, ובבית מתנהגים

חוזק הם שיא השלווה, ובבית מתנהגים

חוזק הם שיא השלווה, ובבית מתנהגים

חוזק הם שיא השלווה, ובבית מתנהגים

חוזק הם שיא השלווה, ובבית מתנהגים

חוזק הם שיא השלווה, ובבית מתנהגים

● **מונדי, למה אתה שותה?**
מה זאת אומרת למה? איזו שאלה פרובינציאלית! בחוץ! אף-אחד לא היה שואל אותי שאלה כזו. בפאריס ובארצות-הברית אנשים שותים. רק פה, בארץ, עושים מזה עניין. יש אימרה פריסאית מפורסמת: לכל מקום שאליו תגיע שתי, תמיד תמצא מישהו שתוי יותר!

חוץ מזה, אני שותה פעם בשבועיים. מה, אני אלכוהוליסט? אני לא! מבחינה כלכלית אני לא יכול להרשות לעצמי להיות אלכוהוליסט. את יודעת כמה כסף זה עולה?

● **מדוע עזבת את הארץ בפעם הראשונה?**

הציגו את המחזה שלי, חדר ליד הים, בהבימה, והרגשתי שאסור לי להישאר בארץ, שאני צריך ללכת ולהתמודד בחוץ. לראות אם אני קיים או לא קיים. בחוץ ההתמודדות היא גדולה. שם לא מעניין את אף אחד אם אני רומני או לא רומני. הרגשתי שאם אשאר אהיה אדם גמור מ' בחינה יצרנית.

● **מה עשית בפאריס?**
בתחילה עבדתי כמו חמור בטלוויזיה הצרפתית, וברחתי כל עוד נפשי בי. ● **האם אינך נמשך לטלוויזיה?**
לא. בכלל לא. אני אוהב תיאטרון. ● **וקודנע?**

מאוד, אבל צריך כסף. הדרך שלי היא המגע של השחקן עם הקהל. בפאריס הייתי כרתי שחקנים צרפתיים. היה לי מזל והייתי כרתי בימאי גדול מאוד, בשם רוז'ה בלין. הוא היה הראשון שביים את מחזותי של ז'אן ז'אנה, והיה מזכירו של אנטוני בר-טו — נביא תיאטרון האכזריות. באתי אל מאחרי הקלעים, פגשתי אותו, ואמרתי לו: אני מחזאי מוכשר מאוד, ואני מבקש שתקרא את המחזות שלי. בפאריס נותנים קרדיט לכל אדם. זה עובד כך בכל העולם, רק לא בישראל. בעולם אתה אומר: אני גאון. אומרים לך — תוכיח! בישראל ישר שמים לך נבזש בראש. זוהי תכונה של פרובינציאל. מעמידים אותך בדרג הנמוך ביותר. בעולם, אם את המוכיח שאתה גאון — מצויין. אם נכשלת — אין רחמים, שולחים אותך קיבינימט על ארבע.

שכתבו עלי, שעברתי את מחסום העלבון. שום דבר כבר לא מעליב או מדהים אותי. אגב, תמיד התכחשתי לזה שאני רומני, אבל אחרי שהרצל רונזבלום כתב שאני רומני ואני צריך לחזור לרומניה, התחלתי לדבר בגאווה על ארץ המוצא שלי. ● **מדוע התכחשת למוצאך הי-רומני?**

אלה ששולטים פה מבחינה מימסדית הם או רוסים או פולנים, ואלה הם האנשים הכי גזענים שבעולם. כל שמות הגנאי, כמו „מרוקן סקי“ או „רומני גנב“ הומצאו על-ידי הרוסים, ובעיקר הפולנים. אז חשבתי שאני נחות. רק כשהגעתי לצרפת השתחררתי מרגש-הנחיתות הזה. כשהייתי אומר שאני ישראלי הסתכלו עלי ככה, לא נעים. לא בגלל הפוליטיקה, או זה עוד לא היה העניין. אלא בגלל שחשבו שישאלה היא ארץ פרימיטיבית. אבל כשאמרתי שאני ממוצא רומני — או, אז נפתחו לפני כל הדלתות, ופתאום הבנתי את הסיפור מהד השני. היום אני חושב שתמיד היה לי קשה בארץ מכיוון שאני לא פולני.

התיאטרון הישראלי בארץ מורכב מפרני קים, בולגרים, רומנים ומעט צברים, אבל כל מנהלי-התיאטרון הם פולנים. בכלל, קורים דברים מוזרים מאוד בתיאטרון — השחקנים הכי טובים מהדור הצעיר בתי-

מונדי כיום

„הלכתי וגמרתי, התמוטטתי!“

אטרון הישראלי הם או רוסים או רומנים. מה קרה לדור הצברים?

אבל נחזור לפולנים. את יודעת, לפול-נים, יש צופן חברתי, שעד היום אני לא מבין אותו. זה לא עניין של שמאל או ימין. בכלל אין שמאל בארץ.

בכל מה שנוגע לעדות-המזרח, הפול-נים הצליחו להשפיע גם עלי. תמיד הסתכלתי רע על המרוקאים, עד שהגעתי לפאריס. אני מוזהב מהעובדה שאותן מישפחות מרמלה שונות מבחינה פסיכ-נומית מבני מישפחותיהם בפאריס. לאלה בפאריס יש עיניים אחרות. אין קרה דבר כזה? מה עשינו לעיניים של המרוקאים ברמלה? הייתי שולח את מיכה רייסר לרמלה, לקטמונים, לקריית-מלאכי, שיראה מה קרה לעם שלו, שילך קצת למסורת ואחר-כך תיבדב על תרבות-האגרוף.

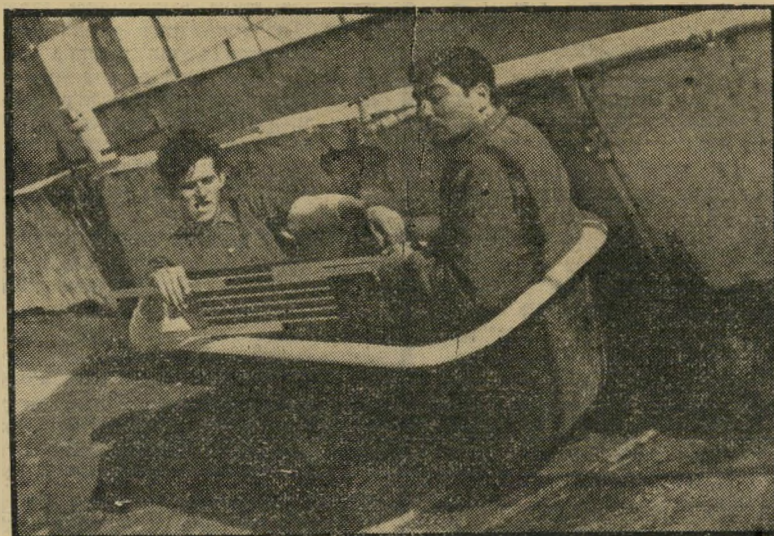
● **אם כלייך איכפת לך מתי-שבי הקטמונים, מוסררה ורמלה, מדוע אינך כותב עליהם? מדוע אינך כותב בשבילים? איש מאה שאתה כואב את כאכם דא יבוא לראות את המחזות שלך.**

את לא תופסת שאני רוצה לעשות שייקספיר וצ'כוב עם החברה האלה? ● **מונדי, אתה כותב קצת אינטימקטואלי. אתה מכחיש את זה?**
תושבי רמלה וקטמונים אולי לא ייהנו מה מחזות שלי, אבל אני מקווה שהבנים שלי הם יהיו הקהל שלי מחר — אם אוכלה שהיצירה שלי תישדר.

● **למי אתה כותב?**
לאנשים.

● **בשביך מה?**
אני אוהב תיאטרון. זהו כלי ביטוי. זה מה שאני אוהב לעשות.

● **אתה אינטימקטואל?**
זה ממש מקומם אותי. לא יודע מה זה אינטלקטואל. זה מחוץ לגדר החשיבה שלי.

מונדי עם מאיר ויזדמיר

„אף אחד מהשמאל לא-עוד, לי מעולם!“